

תוכן עניינים

1	פרק א': מבוא.....
5	פרק ב': נטל ההוכחה.....
5	1. כללי.....
6	2. נתונים עובדתיים המשפיעים על שיקול-דעתו של בית-המשפט.....
6	2.1 הכדאיות הכלכלית בתכנית החסכון.....
6	2.2 נסיבות חיצוניות כגון מעבר הזמן.....
9	פרק ג': היעדר קשר סביר בין השירות המבוקש לקיום התנאי.....
9	פרק ד': התניית העמדת אשראי בהשקעה בתכניות חסכון או פקדונות.....
11	אחרים.....
11	1. כללי.....
	2. טענת התובעת, כי במסגרת ניהול החשבון אולצה על- ידי הבנק לעשות ולפעול שלא מרצונה החופשי.....
11	3. הטענה להתניית שירות בשירות.....
12	4. נסיבה נוספת שנדרש לבררה לעיתים קרובות היא מידת ההתאמה בין הסכומים הכספיים של השירות המותנה ובין השירות שהוא התנאי.....
12	5. הואיל ומתן אשראי לא נמנה על השירותים שבנק מחוייב לתת ללקוח לפי סעיף 2(א) סיפא לחוק הבנקאות, אך טבעי הוא שבנק ידרוש בטוחות הולמות להגדלת מסגרת אשראי, ונראה כי לנוכח חוסר בביטחונות מספקים, דרישתו לפתיחת תכנית חיסכון כתנאי להעמדת אשראי, עשויה לקיים את הקשר העסקי הסביר בין מתן שני השירותים, המבחין בין התניה אסורה למותרת.....
12	6. על הטוען טענה העוסקת בהתניית שירות בשירות, להציג את גובה הסכומים הן באשר לתכניות החיסכון והן באשר לשירות האחר כגון הגדלת מסגרת אשראי ואם יש טענה לפתיחת תכניות חיסכון תחת אילוץ, כפיה והטעיה יש להראות ספציפית כי אכן כך הדבר - דחיית הטענה.....
20	7. מעורבות הלקוח בחשבון - דחיית הטענה.....
23	8. הטענה כי הבנק אילץ או התנה את מתן האשראי בהפקדת כספים לתכניות החיסכון לא בוססה בתשתית עובדתית ראויה וכל הטענה נטענה באופן כללי וסתמי ובכך אין די.....
30	9. המבקשים הראו דוגמאות לפתיחת תכניות חיסכון, שעה שחשבון החברה מצוי ביתרת חובה, ואף הראו שתכניות חיסכון נפרעו לחשבון החברה - מתן רשות להגן בכפוף להפקדה.....
33	10. אין מדובר בסכומים זהים ואף לא קרובים, חסכוניות באלפי שקלים אל מול הלוואות בעשרות ובמאות אלפי שקלים - דחיית הטענה.....
44	11. קבלת הטענה בדבר התניית שירות בשירות.....
52	

12. הנתבעים מעלים טענה להתניית שירות בשירות ביחס לתכנית חיסכון שנפתחה על ידם בשנת 2001, בעוד שקיבלו אשראי בסניף אחר בחשבונות שנפתחו על ידם בשנת 2003 ואילך. מרבית האשראי ניתן בשנת 2004. כיצד לאור נתונים אלה, שאין עליהם כל מחלוקת, מועלת הטענה כי היתה התניית שירות בשירות, אין זאת אלא שהנייר סובל את הכל	60
13. טענה כי ההתקשרות התבססה על התניית שירות בשירות ולמעשה כפיה מצד הבנק	63
14. הסכמה להעמיד אשראי לחברה בפתיחת פיקדונות	64
15. אין המדובר ב"הגנת בדים" וקמה למבקשים "הגנה לכאורה"	65
16. האם פעל הבנק בניגוד לאיסור התניית שירות בשירות וחייב התובעת, בניגוד לרצונה, בפתיחת פיקדונות כתנאי למתן אשראי והלוואות?	65
17. כפיה או התנייה של מתן שירות בהפקדת פיקדונות או בהקמת תכניות חיסכון	66
18. אפשר שהבנק התנה שלא כדין את מתן האשראי בפתיחת תכנית חיסכון - התקבלה בקשת רשות להתגונן	66
19. המבקש לא הציג כל הגנה ראויה לבירור בפני התביעה	67
20. הבנק התנה שלא כדין את מתן האשראי	68
21. נטילת הלוואה לצורך פתיחת תכנית חיסכון אינה פעולה בעלת היגיון כלכלי מובהק. ואולם, אין להסיק מעצם התנהגות זו כי הבנק התנה שירות בשירות	68
22. הדרישה לפתיחת תכנית חיסכון נובעת לעיתים ממניע שחשיבותו חורגת מרצונו של הבנק להגדיל את רווחיו, ועל-כן היא עונה על דרישת הקשר העסקי הסביר, המבחין בין התניה מותרת לאסורה	69
23. התנהלותה של המשיבה במתן הלוואות מימון לרכישת רכב	70
24. חיוב בהשקעה בתכניות חיסכון	71
25. האם יש לקבל את הטענה ולפיה פתיחת תכניות החיסכון היוותה התניית שירות בשירות?	72
26. הלוואות מהנתבע כאשר חשבונה נמצא ביתרת חובה, וללא כל היגיון כלכלי	72
27. הואיל ומתן אשראי לא נמנה על השירותים שבנק מחוייב לתת ללקוח לפי סעיף 2(א) סיפא לחוק הבנקאות, אך טבעי הוא שבנק ידרוש בטוחות הולמות להגדלת מסגרת אשראי, ונראה כי לנוכח חוסר בביטחונות מספקים, דרישתו לפתיחת תכנית חיסכון כתנאי להעמדת אשראי, עשויה לקיים את הקשר העסקי הסביר בין מתן שני השירותים, המבחין בין התניה אסורה למותרת	73

28. עניין ההפקדה לתכנית החיסכון סוכם עוד בטרם פתיחת החשבון, כך שהתובע לא היה מחוייב לקבל את ההצעה ויכול היה לפנות לבנק אחר מבלי שהדבר היה כרוך בעלויות עסקה כלשהן. בנוסף, אין כל עדות לכך שהתובע הביע אי-שביעות רצון מההצעה להפקיד כספים לתכנית חיסכון או ניסה לסרב לה.	74
29. תכנית חיסכון שנפתחה לפני פתיחת החשבון המדובר - דחיית הטענה בדבר התניית שירות בשירות.	80
30. טענת הנתבעים, התנהלות התובעת מהווה דוגמא למצב של "התניית שירות בשירות", באשר לא חפצו מכלל ברכישת פוליסות ביטוח אלא בהלוואה בלבד.	84
31. משנדחתה הטענה כי הבנק הפר את הוראות סעיף 7(א) לחוק הבנקאות, הרי שבכך נקבע למעשה כי לא היתה הפרה של חובת הנאמנות שהבנק חב כלפי הנתבע.	84
32. החובות המוטלות על הבנק.	91
33. ברור כי הבנק רשאי לדרוש בטוחות לצורך מתן אשראי ואישור הלוואות.	92
34. האם תכניות החיסכון והפקדונות, נפתחו תחת כפיה של הבנק ותוך התנייה של שירות בשירות?	92
35. כאשר מדובר בבקשת רשות להתגונן יש צורך בעדות מפורטת של הלקוח אודות נסיבות ההתניה, מועדה, השירותים המותנים, הגורם המתנה, סכומי ההשקעה בשירות המותנה ביחס לסכום השירות שניתן.	93
36. כפיית נטילת הלוואות והפקדתן בפקדונות שקליים נושאי ריבית נמוכה בהרבה.	94
37. התניית הגדלת מסגרת אשראי בפתיחת תכניות חיסכון ורכישת ניירות ערך של הבנק.	94
38. זכאותו של הנתבע להבטיח את הסכומים כולם או מקצתם, ובין היתר באמצעות פיקדונות.	95
39. הנתבע 1 ידע היטב אודות הפעולות שנעשו בחשבונו במהלך השנים הרבות והוא עקב מקרוב אחר כל האמור.	95
40. האם פתיחת תכנית החיסכון בחשבון הפרטי ומתן הוראות קבע להעברת סכום קבוע מידי חודש בחודשו מהחשבון העסקי לחשבון הפרטי היוותה התניית שירות בשירות אסורה?	96
41. הטענה כי הנתבעים אולצו לפתוח תכניות חסכון ולהחזיק כספים בפיקדונות כבטוחה - התניית שירות בשירות אסורה.	97
42. חובת הבנק בעת מתן אשראי.	98
43. האם הוכיח התובע כי בוצעה התניית שירות בשירות?	98
44. דפוס פעולתו של הבנק.	98
45. בחינת שאלת החבות והאחריות של הנתבע 1 כחייב, ליתרת החובה הנטענת בחשבון הבנק נשוא התביעה.	99

46.	על התובעת להוכיח כי הדרישה שהציב הנתבע לחסכוניות או פקדונות היתה, באותה נקודת זמן, נעדרת צידוק כלכלי ועסקי	100
47.	התאמת השירות לצרכים החדשים של התובעים	100
103	פרק ה': הוכחת נזק	
103.	1. כללי	103
	2. על בית-המשפט לנהוג בזהירות מיוחדת, בהכרעה בתביעת לקוח נגד בנק, בעילה של התניית שירות בשירות. האחריות הוכחה, אך לא הוכח גובה הנזק - דחיית התביעה	104
	3. אי-כדאיות כלכלית כשלעצמה, ללא הוכחתה של התניית שירות בשירות, מהווה, ברגיל, טעות בכדאיות העסקה, שאינה נחשבת כטעות המקנה זכות ביטול על-פי הוראת סעיף 14(ד) לחוק החוזים	118
	4. נזקים שהסב הבנק לחברה	122
	5. נזקים בשל התניית שירות בשירות	122
	6. ראש נזק בגין פקדונות שקליים והתניית שירות בשירות	123
	7. הבנק חייב בהשבת הפסדים	123
125	פרק ו': החלת חוק הבנקאות (שירות ללקוח) על ערבים	
125.	1. כללי	125
	2. האם ערב יכול לטעון כטענת הגנה להתניית שירות בשירות מכוח חוק הבנקאות (שירות ללקוח)?	128
	3. לא נמצא ממש בטענת המבקשים לפיה הבנק כפה עליהם את עסקת האשראי	128
	4. בקשת הרשות להגן התקבלה בחלקה ורק בעניין התניית שירות בשירות	129
	5. אילו נסיבות חיצוניות עשויות לסייע בידי הטוען להתניית שירות בשירות להוכיח טענתו?	130
	6. קשר עסקי סביר שאינו עולה כדי התניית שירות בשירות אסורה	133
	7. ייתרת החוב בחשבון לפירעון	134
	8. התניית הסדר חובה	134
	9. הוכחת יסודותיה של התניית שירות בשירות ואי-סבירותה מוטלת על הטוען זאת	135
	10. לא הוצגה כל תשתית לביסוס הטענה לפיה לא קיים קשר עסקי סביר בין השירות לבין התנאי	136
	11. התניית שירות בשירות/בתנאים בלתי-סבירים	136
	12. טענת כפיה	137
	13. הוכחת התניה פסולה	137
	14. ביצוען של ההעברות האלה נעשה תוך התניית שירות בשירות	138
	15. יתרת חוב - בקשת רשות להתגונן	139
	16. הנטל להוכיח התנייה	139
	17. היעדר סבירות ולשרירותיות בהתניית פתיחת החשבון	140

18. האם נטענה הטענה ברמת פירוט מספקת, כנדרש מכל טענה שמועלית כטענת הגנה בבקשת רשות להגן?.....	140
19. משנדחתה הטענה כי הבנק הפר את הוראות סעיף 7(א) לחוק הבנקאות, הרי שבכך נקבע למעשה כי לא היתה הפרה של חובת הנאמנות שהבנק חב כלפי הנתבע.....	140
20. טענה כי מתן ההלוואה הותנה בפתיחת חשבון חסכון.....	141
21. טענה בדבר ייעוץ רשלני והפרת חובת אמון בנקאית.....	141
22. מאזן הכוחות בין הבנק ללקוח.....	141
23. הלכת בוני התיכון בע"מ.....	142
24. על נתבע הטוען התניית שירות בשירות להוכיח מתי דרש הבנק פתיחת תכניות חיסכון ועל-ידי מי, מה הסכומים שהופקדו בתכניות, מצב החשבון אותה עת, מועדי פתיחת תכניות חיסכון וסמיכות זמנים בינן לבין מתן אשראי או הגדלתו והיחס בין הסכום שהופקד בתכנית חיסכון לבין גובה האשראי.....	155
25. לגבי עדותו הישירה של הלקוח נקבע כי עליו להציג תשתית עובדתית ברורה של התניה ותזה ראייתית אמינה לגבי נסיבותיה.....	158
26. נסיבה נוספת שנדרש לבררה לעיתים קרובות היא מידת ההתאמה בין הסכומים הכספיים של השירות המותנה ובין השירות שהוא התנאי. ככל שרמת המיתאם בין הסכומים תגדל, כך יהיה העניין תמיכה בגרסתו של הלקוח הטוען כנגד ההתניה. ולהיפך, ככל שרמת המיתאם בין הסכומים תקטן, כך יגדל סיכוי הבנק לשכנע את בית-המשפט לדחות את טענות הלקוח.....	169
27. אילו נסיבות חיצוניות עשויות לסייע בידי הטוען להתניית שירות בשירות להוכיח טענתו?.....	188
28. התובע לא הרים את הנטל המוטל עליו להוכיח, במאזן ההסתברויות הנדרש, כי הבנק נהג כלפיו בדרך של התניית שירות בשירות אחר - דחיית תביעה.....	201
29. על-מנת שהכללים יחולו בין הלקוח לבין הבנק, ראוי כי קודם לכול וראשית לכול על אדם להיחשב כלקוח, קרי, לפתוח חשבון ולפעול בו ורק לאחר מכן המגבלות החלות מכוח חוק הבנקאות יחולו על יחסי הצדדים.....	207
30. אומנם היה על מבקש מסי' 2 להוסיף ולפרט טענתו, כגון בהמצאת שמו של פקיד הבנק שכפה את פתיחת הפיקדונות כתנאי למתן אותו אשראי, וכן בציון תאריך ביצוע ההתניה הנטענת, באלו נסיבות ואופן בוצעה הכפיה אך דומה כי הפרטים שמבקש מסי' 2 הצהיר עליהם מעמידים תשתית ראיות הראויה למתן רשות להתגונן.....	212
31. לעניין מירוץ ההתיישנות, עילת תביעה בגין התניית שירות בשירות נוצרת עם הפסקת הלחץ הכלכלי שהפעיל מוסד בנקאי על לקוחו, ולא במועד קבלת השירותים.....	219

32. שומה על התובע, באורח מפורט ודקדקני, לצלול לפירוט עובדתי ולהצביע על הרכיבים העובדתיים של הכפיה הנטענת, פרטי המעורבים בה, היעדר ההיגיון הכלכלי הנטען במועד פלוני, וכל כיוצא באלה. ככול שגרסתו של התובע כוללנית, עמומה, זרועת האשמות חובקות עולם מן הגורן ומן היקב, כך היא חשודה בחוסר רצינותה ומעלה את החשש שמא מבקש התובע, בדרך מניפולטיבית נפסדת ובחכמה שלאחר מעשה, לתבוע השבת כספית שלא מגיעים לו, כל עיקר..... 237

33. הוכחתה של התניה אסורה כלפי לקוח "גדול וחשוב" קשה יותר מהוכחתה של התניה אסורה כלפי לקוח "קטן ופשוט"..... 245

34. בהיעדר כל פירוט לטענת התניית שירות בשירות - מועד פתיחת התכניות, סכומים שהופקדו בהן, תנאיהן, נסיבות פתיחתן ומסגרות האשראי שהיתה בחשבון לפני ואחרי פתיחתן - אין כל בסיס לטענה..... 256

35. מהן האינדיקציות האפשריות לקיום התניה פסולה?..... 257

36. המומחה הוא לא זה אשר יכול לטעון מבחינה עובדתית כי היתה התניית שירות בשירות אלא הוא נסמך על דברי הלקוח, ואם לאור דברי בית-המשפט עולה, כי מבחינת עובדתית לא הצליחו התובעים להוכיח עובדתית, כי היתה התניית שירות בשירות מצד פקידי הבנק, וכי כל התכניות מומנו מכספי אשראי, אזי אין מקום להתבסס על חוות-דעתו של המומחה, אשר הלישי על הטענות העובדתיות של הלקוח, לבוש מספרי אריתמטי..... 269

37. הלכת ש.א.פ בע"מ..... 277

פרק ז': ההלכה הפסוקה..... 295

1. לגבי התניית שירות בשירות - הטענה מתייחסת לשיחה האחרונה עם מנהל הסניף בו הוצע לנתבעים להעביר את הפעילות שלהם בבנק המזרחי, כתנאי לכך שהבנק ישקול בחודשים הקרובים את מתן הלוואה המבוקשת. אין טענה כי בפועל פעלו הנתבעים לפי ה"התניה", אלא להיפך, התנאי לא קיים וההלוואה לא ניתנה - כאשר אין חולק כי זכותו של הבנק היתה לסרב לתת את ההלוואה המוגדלת, משיקוליו. מכאן, שאין בטענה זו להוכיח גרימת נזק כלשהו לנתבעים. לפיכך לא ניתנת רשות להתגונן על בסיס טענה זו..... 295

2. במקרה דנן, הטענות שנפרשו על פני 30 עמודי ההתנגדות הן כלליות ביותר, לא נוקב בסכומים שהמבקש לוה מהבנק, בסכומים שהמבקש החזיר לבנק, מדוע לטענתו שיעור הריבית חריג, מהי אותה התניית שירות ושירות, מדוע מדובר בעושה ועוד ועוד - כל הטענות כלליות עד מאוד..... 295

3. אשר לטענה הנוגעת להתניית שירות בשירות, הרי שמעבר לציון, כי הנתבע נדרש להפקדת פיקדון בסכום של 1,000 ש"ח, לא נטען דבר, ולא ברור מדוע יש בכך התניית שירות בשירות. עם-זאת, אף אם היה מקום לבחון טענה זו באספקלריה זו, הנתבעים לא טענו שמדובר בתניה בלתי-סבירה (סעיף 7 לחוק הבנקאות), והיותה בלתי-סבירה היא תנאי לקבלת טענה מעין זו. משכך, גם דינה של טענה זו להידחות..... 296

4. אין לנתבעים טענות ממשיות כנגד החוב עצמו. גם טענת התניית שירות בשירות נטענה ללא ביסוס מתאים. למרות טענת הנתבעים, התובע כן צירף את כל המסמכים הנדרשים המלמדים על קיומו של החוב כנגד הנתבעים. אולם, על-מנת לתת לנתבעים את יומם בבית-המשפט, תינתן לנתבעים רשות להגן כנגד הפקדת סך של 45,000 ש"ח 296

5. בהתנגדות טען הנתבע להתניית שירות בשירות שדינה בטלותו מעיקרא של ההסכם. טענה זו לא הוכחה ודינה להידחות. אין מחלוקת כי התניית שירות בשירות הינה אסורה אך לא עלה בידי הנתבע להוכיח את ההתנייה עצמה. רכישת שני קווים אינה עסקה חריגה בהיקפה והיא אינה מחייבת את המסקנה כי הדבר נעשה בנסיבות של התניית שירות בשירות 296

6. נטען כי המבקשות העבירו את ביטוחי הבריאות והפנסיה של עובדי הניקיון המועסקים על ידן לקבוצת איילון, כחלק ממהלך מוסכם אחד, בו נכרכה גם ההתקשרות להעמדת ערבויות, בבחינת התנאת שירות בשירות, ומעת שכך נעשה, ואיילון קיבלה תמורה נכבדה, מעבר לעמלה, קמה להן הזכות הקבועה לקבלת מסגרת ערבויות על-סך 8,000,000 ש"ח שאינה ניתנת לביטול או לצמצום שלא בהסכמתן 297

7. האם בנסיבות העניין העמדת פיקדון כספי כבטוחה להלוואה היא "דרישה" המגבשת לחובת הבנק את יסודות עילת התניית שירות בשירות? 299

8. טענה בדבר התניית שירות בשירות - הנתבעים טענו, בין היתר, שדרישת הבנק להעמדת בטוחה נוספת בדרך של משכון דירת מגורים היא בגדר התניית שירות בשירות אסורה. במלוא הכבוד, אין בסיס לטענה זו. בטוחה שממציא לקוח אינה "שירות בנקאי" שמעניק תאגיד בנקאי. דרישה להמצאת בטוחה אינה בגדר "שירות" המוענק על-ידי הבנק ומכאן גם אין בה משום "התניית שירות בשירות" 302

9. בית-המשפט דחה הטענה לפיה דרישת התובעת במסגרת משא-ומתן להסדר, להעמיד בטוחה להבטחת עמידה בהסדר, הינה התניית שירות בשירות. ניהול משא-ומתן לקראת הסדר הינו בבחינת הליכה לקראת הלקוח, תחת לעמוד על הליכי גביה. לא רק שאין מניעה לדרוש בטוחה להבטחת עמידה בהסדר, ייתכן אף שזו חובתו של בנק כלפי יתר לקוחותיו, שהוא אמון על כספם המופקד אצלו, לדרוש בטוחה להבטחת עמידה בהסדר. לכן, בית-המשפט דחה הטענה להתניית שירות בשירות 302

10. לאחר שמיעת עדות המומחה מטעם הנתבע והסבריו בהקשר זה ומשלא עלה בידי התובעים להציג כל אסמכתא שהיא התומכת בטענות לעניין התניית שירות בשירות, ובשים-לב בין היתר למסמך מיום 06.11.16 בו התובעים הצהירו מפורשות כי הם מודעים לחוסר ההיגיון הכלכלי בפעולתם בעניין זה והיעדר טענות כלפי הבנק, ולהסברי המומחה בדבר תועלות כאלה ואחרות שעשויות להצטמח לתובעים מפעילות כזו המערבת בין חשבון אישי לעסקי - הרי שאני מקבלת את עמדת המומחה גם לעניין זה 303

11. ראוי לציין כי הפסיקה שדנה בסעיף 7 לחוק הבנקאות עסקה לרוב במצבים שבהם הלקוח נדרש לפתוח תכנית חיסכון לשם קבלת אשראי מהבנק אך קיימים גם מצבים נוספים 303

12. התניית שירות בשירות באופן שהתובע "אולץ" להחזיק פקדונות כספיים כנגד העמדת אשראים בהלוואות 308

13. טענת התניית השירות היא טענה כבושה. התובעים לא הלינו במשך חמש-עשרה שנים אודות "הכפיה" הנטענת. בוודאי לא בשנים בהם מצבם הכלכלי היה טוב 309

14. החוק, אם כך, נועד לרסן את כוחם של הבנקים באמצעות קביעת נורמות המגבילות את חופש פעולתם והקניית הגנות לציבור לקוחותיהם. כך למשל לשם קיומה של תכלית זו קבע המחוקק בגדרי החוק הגנות האוסרות על הטעיה, מחייבות גילוי, חוסמות התניית שירות בשירות, ועוד איסורים או הגבלות שיועדו לקדם תכלית זו, כל זאת מתוך רצון לצמצם את האפשרויות לניצול לרעה של פערי הכוח, הידע, והניסיון בין הצדדים כאמור 314

15. הפסיקה הבוחנת את איסור התניית שירות בשירות ביחס לתאגידים בנקאיים, מתבססת על הוראות סעיף 7(א) לחוק הבנקאות (שירות ללקוח), האוסרות על תאגידים בנקאיים להתנות מתן שירות ברכישת שירות אחר. לעומת-זאת, ביחס לחברות ביטוח מצויה הוראה שונה. ההוראה בסעיף 57 בחוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח), התשמ"א-1981, שלפיה נאסר על חברת ביטוח התניית עשיית ביטוח ברכישת ביטוח או שירות אחר. לפי הוראה זו, אסור היה לתובעת להתנות עשיית ביטוח בהעמדת הלוואה. והרי לא זה המצב בעניין דנא. לא-זו-בלבד שהנתבעים לא הצביעו על מקור בדין לאיסור התניית הלוואה ברכישת ביטוח, אלא שקשה להצביע על הגיון בטענה שכזו. קשה להבין מה לא סביר במצב בו מתנים העמדת הלוואה, בין היתר, בעריכת ביטוח חיים ללווה 315

16. המבקש אף לא טרח לצרף לטענתו בדבר התניית שירות בשירות חוות-דעת אשר תוכיח את טענתו זו, ולמעשה הוא לא טרח לפרט את פרטי הגנתו וטענתו בעניין התניית שירות בשירות היא טענה בעלמא בלבד 315